

Taakgerichte schoolcultuur

Leo Prick (NRC 25/3/2010) stelt dat de huidige mammoetscholen te weinig weerstand bieden tegen de opdringende straatcultuur.¹ Men geeft teveel toe aan de wens van jongeren zichzelf te mogen zijn en men gedooft dat de taakgerichte schoolcultuur daardoor ondergraven wordt. De school onttaardt in een hangplek waarin iedereen zich aan z'n verantwoordelijkheid onttrekt. Prick pleit voor kleine, overzichtelijke scholen, elk met een staf die zich inspant om een taakgericht leerklimaat te scheppen, waarin echt geleerd wordt en waarin leerlingen het arbeidsethos en het aanpassingsvermogen verwerven dat ze nodig hebben om in de maatschappij te functioneren. De onderwijsredactie (NRC 24/3/2010) startte naar aanleiding van Pricks opiniebijdrage een lezersdiscussie onder de kop: moet de straatcultuur uit scholen verdreven worden?² Ik denk dat hier een valse tegenstelling gecreëerd wordt.

1. Een succesvolle schoolloopbaan wordt niet speciaal bedreigd door de lower-class straatcultuur, maar meer in het algemeen door de *vrijtijds*cultuur van middle- en lower-class jongeren (zie rij III in onderstaand schema).
2. Niet alleen wordt de taakgerichtheid van de schoolcultuur ondermijnd door infiltratie van elementen uit de *vrijtijds*cultuur (onvoldoende systeemscheiding tussen school- en *vrijtijds*cultuur), maar ook gaat het grote tijdsbeslag dat gemoeid is met de *vrijtijds*cultuur ten koste van de tijd die jongeren ter beschikking kunnen stellen voor hun schooltaken. Dus ook de *afkalving van de omvang van het Schooltijdbudget* ten gunste van het *Vrijtijdsbudget* moet bestreden worden.
3. Een belangrijke component van het *Vrijtijdsbudget* is niet alleen de straatcultuur (of het middle-class equivalent daarvan: de verenigings- en uitgaanscultuur), maar ook het *ICT-gebruik* (*GSM, internet, chatten, gaming, muziekconsumptie*), dat een groot beslag legt op het *Vrijtijdsbudget* van jongeren en dus het *Schooltijdbudget* doet afkalven.
4. De *afkalving van de omvang van het Schooltijdbudget* binnen het tijdsbudget van de leerling wordt nog versterkt door het feit dat participatie aan de *vrijtijds*cultuur veel geld kost. Om die kosten te dekken moeten jongeren tijd vrijmaken voor betaalde werk: het *Buitenschoolse Werktijdbudget* (rij II in het schema).
5. Voorwaarde voor een succesvolle schoolloopbaan is inderdaad een weerbare, taakgerichte schoolcultuur die sterke claims legt op de tijd en aandacht van de leerling, ten koste van de *vrijtijds*cultuur (zie 2 en 3) en van de buitenschoolse werkcultuur (zie 4).
6. Een minimale voorwaarde die door jongeren gesteld wordt bij het honoreren van die claims is a) dat de tijd die door de school aan hun *Vrijtijdsbudget* en hun *Buitenschoolse Werktijdbudget* onttrekt nuttig besteed kan worden en b) dat de gevraagde inspanningen tot schoolsucces leiden. Een taakgerichte

Welke factoren zijn van belang voor het creëren van een taakgerichte schoolcultuur?

		jongerencultuur		volwassenencultuur	
		van ruimbehuide, relatief kansrijke, middle-class leerlingen in havo en vwo	van krapbehuide, relatief kansarme, lower-class leerlingen in vmbo en mbo	van goedopgeleide middle-class ouders, werkgevers en werknemers (waaronder leraren)	van laagopgeleide lower-class ouders, werknemers en uitkeringstrekkers
I	taakgerichte schoolcultuur & stagecultuur	?	?	?	?
II	taakgerichte buitenschoolse werkcultuur	werken om <i>extra</i> zakgeld te verdienen	werken om zak- en kleedgeld te verdienen	prestatiecultuur: óók in baantjes, sport en hobby's	survivalcultuur: meewerken in ouderlijk gezin
III	vrijtijds cultuur	verenigings- en uitgaanscultuur; koopkrachtig	straatcultuur; niet koopkrachtig	de ouderlijke supervisieplicht wordt begrensd door het recht op recreatie en ontplooiing, als grondrecht van jongeren	
		gebruik van informatie- en communicatietechnologie: sociaal, recreatief, als technische hobby		ouders voelen zich verplicht jeugdige ICT-gebruik te faciliteren, als sleutel tot participatie aan de moderne maatschappij	
IV	generatiecultuur	wie ben ik? wat kan ik? wie wil ik worden, met welke normen en waarden? in welke wereld wil ik leven?		we moeten onze normen en waarden aan hen overdragen en bevorderen dat ze zich aanpassen aan de wereld waarin wij leven	

schoolcultuur bestaat bij de gratie van haalbare, uitvoerbare leertaken, die voldoende begeleid en ondersteund worden door de leraren. De tijd die aan het Vrijtijdsbudget en het Buitenschoolse Werktijdsbudget onttrokken wordt, moet substantiële leerwinst en uiteindelijk schoolsucces opleveren.

Prick vraakt in zijn artikel niet alleen het gebrek aan taakgerichtheid in de schoolcultuur, maar ook het feit dat leerlingen op school te weinig impulsen krijgen zich aan te passen aan maatschappelijke conventies. Hij noemt als concreet voorbeeld dat scholen het dragen van petten tijdens de les gedogen. Hij stelt dus de straatcultuur van lower-class jongeren, waarin het dragen van petten gemeengoed is, tegenover de middle-class cultuur die door de school uit hoofde van haar vormende taak zou moeten worden overgedragen.

Het lijkt er dus op dat Prick niet alleen de strijd aanbindt tegen de vrijetijdscultuur (ten gunste van een taakgerichte schoolcultuur), maar ook tegen de lower-class cultuur (ten gunste van een autochtone middle-class cultuur) en tegen de jongerencultuur (ten gunste van een volwassenencultuur). Volgens mij spant hij daarmee het paard achter de wagen. Door zich af te zetten tegen de jongerencultuur en tegen de lower-class cultuur dreigt hij een belangrijk deel van de jongeren van een taakgerichte schoolcultuur te vervreemden. Hij zet bovendien de deur wijd open voor een streven van de autochtone middle-class (waarvan de leraren een belangrijke representant zijn) om jongeren uit de allochtone lower-class door gedwongen assimilatie in hun identiteit aan te tasten. Als ik het verhaal van Prick zou mogen herschrijven, zou ik zeggen:

- breng, ter versterking van de taakgerichte schoolcultuur, een duidelijke systemscheiding tussen schoolcultuur en vrijetijdscultuur aan, maar schiet daarin niet door: zorg dat elementen uit de vrijetijdscultuur die schadelijk zijn voor een taakgerichte schoolcultuur, niet in de schoolcultuur infiltreren, maar laat onschadelijke elementen van de jongerencultuur en van de lower-class cultuur ongemoeid;
- bescherm de omvang van het Schooltijdsbudget van jongeren tegen de zuigkracht van hun Vrijtijdsbudget en van hun Buitenschoolse Werktijdsbudget;
- ga zorgvuldig met het Schooltijdsbudget van jongeren om.

Laat ik enkele voorbeelden noemen van elementen uit de vrijetijdscultuur die schadelijk zijn voor een taakgerichte schoolcultuur. Ik kan meegaan met Prick waar hij stelt dat het dragen van petten tijdens schoolse leer- en werksituaties schadelijk is voor een taakgerichte werkhouding. Door consequente handhaving van voorschriften inzake kleding en uiterlijk vertoon maakt de school duidelijk dat leer- en werksituaties niet bedoeld zijn om te relaxen, te sjansen of controversiële statements te maken.^{3,4}

Verder vindt Prick dat GSM's en geluidsapparatuur zoals MP3-spelers niet in schoolse leer- en werksituaties thuishoren. Dat lijkt me een redelijk uitgangspunt. Niet omdat ze tot de vrijetijdscultuur horen, maar omdat ze afbreuk doen aan een taakgerichte werkhouding en omdat ze ook leraren en medeleerlingen van hun werk kunnen houden. Recreatief gebruik van internet hoort volgens Prick evenmin in schoolse leer- en werksituaties thuis. Ik ben het met hem eens. Om geconcentreerd te werken in de aula of de mediatheek heb je misschien oordopjes nodig, maar niet de oordopjes van een MP3-speler.

Indien de school dergelijke regels stelt tegen de infiltratie van de vrijetijdscultuur in schoolse leer- en werksituaties, dient zij echter een duidelijk onderscheid te maken tussen leer- en werksituaties enerzijds en pauzesituaties anderzijds. Tijdens pauzes dient de school mijns inziens ruimte te geven voor manifestaties van de vrijetijdscultuur.

Nog een voorbeeld. De school kan, in het kader van haar taalbeleid, van leerlingen eisen dat ze zich in schoolse leer- en werksituaties zorgvuldig in het Standaardnederlands trachten uit te drukken en dat ze zich onthouden van een afwijkende jongeren-, straat- of moedertaal waarvan ze zich in hun vrije tijd plegen te bedienen. Maar de school zou over de schreef gaan als zij leerlingen zou verbieden in pauzesituaties hun vrijetijdstaal te bezigen. Zij zou hen hoogstens kunnen doordringen van de norm dat het ongeleefd is in het bijzijn van 'anderstaligen' hun eigen 'geheimtaal' te bezigen en hen aldus van deelname aan de communicatie uit te sluiten.

Het behoort mijns inziens niet tot de vormingstaak van de school om lower-class en allochtone leerlingen te verheffen, assimileren en indoctrineren in de autochtone Nederlandse middle-class cultuur. Zij moeten het Standaardnederlands leren beheersen en vertrouwd raken met de omgangsvormen die in de autochtone middle-class gebruikelijk zijn. Niet om hun roots te verlooehenen maar om flexibel te kunnen functioneren in de multiculturele Nederlandse samenleving en om, voorzover zij dat wensen, tegemoet te kunnen komen aan de rolverwachtingen die in een gegeven samenlevingssegment bestaan. Het behoort bijvoorbeeld tot de vormingstaak van de school leerlingen vertrouwd te maken met de kleding- en gedragscodes

die in stagesituaties gelden. Volgens Prick is het gewenst dat de school hun 'het gedrag bijbrengt dat nodig is om straks voor een baan geaccepteerd te worden'. Ik zou zeggen: nee, de school moet slechts zorgen dat ze weten welke kleding en welk gedrag de meeste kansen biedt om straks voor een baan geaccepteerd te worden. We leven in een vrij land, waar ieder voor zich mag bepalen in hoeverre hij of zij bereid is zich aan de desbetreffende rolverwachtingen te conformeren.

Evenmin behoort het tot de vormingstaak van scholen te bewerkstelligen dat leerlingen hun jongerencultuur afzweren en zich conformeren aan de rolverwachtingen die in de wereld der volwassenen leven. Daarmee zouden scholen een cruciale functie van de jongerencultuur miskennen: dat de normen en waarden die in de huidige wereld der volwassenen opgeld doen, ter discussie worden gesteld (zie rij IV van mijn schema). Het is de missie van elke nieuwe generatie de bestaande stand van zaken te evalueren en waar nodig actie te nemen om de wereld te hervormen. Scholen moeten niet alleen de verworvenheden van vorige generaties overdragen maar jongeren ook een platform bieden om die verworvenheden kritisch te onderzoeken en bij te dragen aan de vernieuwing van de samenleving.

Wes Holleman

weblog onderwijs 28-3-2010

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ http://www.nrc.nl/opinie/article2510405.ece/Petjes_blijven_op_in_de_schoolkolossen

² <http://weblogs.nrc.nl/expertdiscussies/moet-de-straatcultuur-uit-scholen-verdreven-worden/>

³ Ik besef overigens dat het hondsmoeilijk is op dit gebied duidelijke en aanvaardbare grenzen te trekken.

⁴ Wat controversiële statements betreft: het gaat mij hier om statements die *off topic* zijn in het licht van de taak die in de desbetreffende leer- of werksituatie aan de orde is. Politieke statements zijn per definitie controversieel, maar het dragen van een kuise hoofddoek of een lange rok vormt mijns inziens geen aantasting van een taakgerichte schoolcultuur.